

ઓપ્શનમાં કોણે વેપાર કરવો જોઈએ ?

નીચે મુજબની કેટેગરીના રોકાણકારો તેમના નાણાકીય લક્ષ્યો-રોકાણ ઉદ્દેશોને આધારે ઓપ્શનમાં ટ્રેડિંગ કરવાનું વિચારી શકે છે.

- મોટા સ્ટોક પોર્ટફોલિયોમાં ટ્રેડિંગ અથવા હોલ્ડિંગ કર્યા વિના બજારમાં ભાગ લેવા ઇચ્છતા રોકાણકારો.
- માર્કેટ બાબત જેઓ મજબૂત વ્યૂહ કે મત ધરાવતા અને બજારની ભાવિ ચાલનો અંદાજ ધરાવી તેનો લાભ લેવા માગતા રોકાણકારો.
- ઇક્વિટી બજારનું બારીક અને અભ્યાસપૂર્ણ નિરીક્ષણ કરનાર રોકાણકારો.
- પોતાના વૈવિધ્યસભર ઇક્વિટીપોર્ટફોલિયોના મૂલ્યનું રક્ષણ કરવાનું ઇચ્છતા રોકાણકારો.

તમારે ઓપ્શનમાં શા માટે વેપાર કરવો જોઈએ ?

ઓપ્શનની ખરીદીને વીમા (ઇન્સ્યુરન્સ) ની ખરીદી સાથે સરખાવી શકાય મહત્ત્વ અંશે દાખલા તરીકે આગ, વગેરે જેવાં જોખમ સામે તમે વીમો ખરીદો છો અને પ્રીમિયમ ભરો છો, આવી કોઈ અઘટિત ઘટનામાં વીમાનું કવર તમને થયેલી ખોટ ભરપાઈ કરી આપવામાં મદદરૂપ થાય છે. અન્યથા વીમાનું કવર ચોક્કસ સમયના અંતે સમાપ્ત થઈ જાય છે. આ ઇન્સ્યુરન્સ પ્રીમિયમ વીમા રક્ષણ માટેનો ખર્ચ ગણાય છે. આજ રીતે ઓપ્શનના કિસ્સામાં પ્રીમિયમ ભરીને અંદરલાઈંગ-નિર્દિષ્ટ સિક્યુરિટીઝકે ઇન્ડેક્ષને ખરીદવા અથવા વેચવાનો હક્ક મેળવાય છે. આમ કરીને બજારના સામાન્ય ઘટાડા સામે રક્ષણ મેળવી શકાય છે અને તેથી મ્યુચ્યુઅલ ફંડો સહિતના વિવિધ રોકાણકારોને તેનું આકર્ષણ થઈ શકે છે.

બજારની વિપરીત ચાલ સામે રક્ષણ મેળવવા ઓપ્શનનો ઉપયોગ થઈ શકે છે. અન્યથા નિર્દિષ્ટ સમય બાદ ઓપ્શનનો સોદા પણ પૂર્ણ થઈ જાય છે. ઓપ્શનનો ખર્ચ પ્રીમિયમ છે અને તે ખરીદીના સમયે ભરવામાં આવે છે. ઓપ્શન ખરીદનારે ફક્ત પ્રિમિયમની રકમ જ આપવાની રહે છે અને આ રીતે ઓપ્શન ખરીદનાર વિપરીત ચાલ સામે ભાવનું પુરૂ રક્ષણ મેળવે છે. ઓપ્શનની આ વિશિષ્ટતા બજારમાં કામ કરતા વર્ગ માટે આકર્ષક બની રહે છે.

નિકટી ઓપ્શનમાં પતાવટ કઈ રીતે થાય છે ?

નિકટી ફ્યુચર્સની જેમ નિકટી ઓપ્શનમાં પણ રોકડ સ્વરૂપે પતાવટ (કેશ સેટલમેન્ટ) થાય છે.

નિકટી ઓપ્શન કઈ રીતે કામ કરશે ?

કોન્ટ્રેક્ટ સ્પેસિફિકેશન (સૂચિત)

અંદરલાઈંગ ઇન્ડેક્ષ	: એસ એન્ડ પી સીએનએક્ષ નિકટી
ટ્રેડિંગનું એક્સચેન્જ	: નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ
કરાર/કોન્ટ્રેક્ટનું કદ	: પરમિટેડ લોટ સાઈઝ ૧૦૦ અથવા તેના ગુણાંકમાં
પ્રાઈસ સ્ટેપ્સ	: રૂ. ૦.૦૫
સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ઇન્ટરવલ	: રૂ. ૧૦
પ્રાઈસ બેન્ડ	: લાગુ પડતું નથી.
ટ્રેડિંગ સાઈકલ	: ઓપ્શન કરાર મહત્તમ ત્રણ મહિનાની ટ્રેડિંગ સાઈકલ ધરાવશે. નજીકનો મહિનો (એક), પછીનો મહિનો (બે) અને દૂરનો મહિનો (ત્રણ) એટલે કે ૧, ૨ અને ૩ એમ ત્રણ મહિનાના જુદા-જુદા કરાર થઈ શકશે. પ્રથમ મહિનાનો કરાર પૂર્ણ થયાના બીજા ટ્રેડિંગ દિવસથી નવો કરાર દાખલ થાય છે.
પૂર્ણતાનો દિવસ (એક્સપાયરી ડે)	: પૂર્ણ થતા મહિનાનો છેલ્લો ગુરુવાર અથવા જો એ ગુરુવારે રજા હોય તો તેના આગલો દિવસ
પતાવટ/સેટલમેન્ટનું ધોરણ	: કેશ (રોકડ) સેટલમેન્ટ/ પતાવટ
ઓપ્શનનો પ્રકાર કે પદ્ધતિ	: યુરોપિયન

રિસ્કલેઈમર

બજારની સ્થિતિ ભારે નફા કે નુકસાનમાં લઈ જઈ શકે છે. રોકાણકારો રેરિવેલિંગમાં ટ્રેડિંગ કરતા પૂર્વે યોગ્ય પ્રોડક્ટ અને બજારનું જ્ઞાન તેમજ યોગ્ય રોકાણ સલાહ મેળવીને આગળ વધે એ વ્યાજબી છે.

અહીં પૂરી પડાયેલી વિગતો માત્ર સામાન્ય માહિતી સ્વરૂપે છે. જોકે તેની ચોક્કસતાની કાળજી લેવાઈ છે, તેમ છતાં વાચકોને અહીં અપાયેલી માહિતી સંપૂર્ણ જ છે એવી કોઈ ખાતરી કે બાંહેધરી અપાતી નથી અને એવી શરત પણ છે કે, તેમાં કોઈ ફેરફાર, ભૂલ, ક્ષતિ કે અભાવ રહી ગયો હોય તો તેના આધારે કોઈ દાવો કે માગણી કે કાર્યવાહી થઈ શકશે નહીં.

‘સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ’ અને ‘એસ એન્ડ પી’ મેક્રો-હીલ કંપનીઝઈન્ક. ના ટ્રેડમાર્કસ છે અને તેના ઉપયોગ માટે ઇન્ડિયા ઇન્ડેક્સ સર્વિસીસ એન્ડ પ્રોડક્ટ્સ લિ. ને પરવાના અપાયો છે, જેણે આવા માર્કસ ના સબ-લાઈસન્સ એનએસઈને આપ્યા છે. ધ એસ એન્ડ પી સીએનએક્ષ નિકટી ઇન્ડેક્સ સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ દ્વારા એકત્રિત કરાયો નથી તેમજ ગણાયો કે ડિસ્ટ્રિબ્યુટ કરાયો નથી. સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ આવા ઇન્ડેક્ષને સાધન તરીકે ઉપયોગમાં લેતી પ્રોડક્ટ્સમાં રોકાણ કરવાની સલાહ સંબંધી પણ કોઈ ભલામણ કે રજૂઆત કરતી નથી.

વધુ માહિતી માટે :
કૃપયા એન એસ ઈ આઈ એલનો સંપર્ક કરો :
ટે.નં. ૦૨૨-૨૬૫૯ ૮૧૦૦, ૫૬૪૧ ૮૧૦૦
ફેક્સ : ૦૨૨-૨૬૫૯ ૮૧૨૦
આપ અમારી વેબસાઈટ www.nseindia.com ની મુલાકાત લઈ શકો છો.
સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૫

એસ એન્ડ પી સીએનએક્સ નિકટી

ઇન્ડેક્સ ઓપ્શન માર્કેટ

નેશનલ સ્ટોક એક્સચેન્જ
ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ

ઓપ્શન શું છે?

ઓપ્શન એક એવો કરાર છે, જે ચોક્કસ નિયત તારીખે અને નિયત ભાવે અમુક સિક્યુરિટીઝ(અંદરલાઈંગ) ખરીદવાનો કે વેચવાનો અધિકાર આપે છે, પરંતુ ફરજ પાડતો નથી. જેમાં કોલ ઓપ્શન ખરીદવાનો હક્ક અને પુટ ઓપ્શન વેચવાનો હક્ક આપે છે.

ઓપ્શન સોદાનું એક ઉદાહરણ :

તા. ૧, જુલાઈ, ૨૦૦૫ ના રોજ ‘અ’ ધારો કે રૂ. ૩૦૦ ના ભાવે ‘બ’ ને ‘એબીસી લિ.’ પર કોલ ઓપ્શન (ખરીદવાનો હક્ક) વેચે છે. હવે ‘બ’ ને ૩૧, જુલાઈ, ૨૦૦૫ સુધી એવો હક્ક રહે છે કે તે ‘અ’ નો સંપર્ક સાધે અને રૂ. ૫૦૦ ના ભાવે એબીસી લિ. નો એક શેર ખરીદે, અહીં રૂ. ૩૦૦ એ ઓપ્શન કિંમત છે. રૂ. ૫૦૦ સિક્યુરિટીઝની કિંમત છે અને ૩૧, જુલાઈ, ૨૦૦૫ એ પાકતી તારીખ ગણાય છે.

૩૧, જુલાઈ, ૨૦૦૫ સુધી ‘બ’ એ ‘અ’ પાસેથી રૂ. ૫૦૦ ના ભાવે એબીસી લિ. નો એક શેર ખરીદવો જરૂરી નથી. ‘બ’ આ શેર ખરીદવાનો હક્ક તો જ અમલમાં મૂકવાનું પસંદ કરશે, જો એબીસી લિ. નો ભાવ એ સમયે રૂ. ૫૦૦ ની ઉપર બોલાતો હશે. જો ‘બ’ પોતાના ઓપ્શનનો હક્ક વાપરે તો ‘અ’ એ તેને એબીસી લિ. નો એક શેર ૩૧, જુલાઈ, ૨૦૦૫ ના ભાવે વેચવો પડે, જેથી એબીસી લિ. નો ભાવ રૂ. ૫૦૦ ની ઉપર ગયો હશે તો ‘બ’ તેનો અધિકાર વાપરશે અન્યથા ‘બ’ નો ઓપ્શનનો હક્ક જતો રહેશે. આમ ‘બ’ મૂળ ઓપ્શન પ્રાઈસ રૂ. ૩૦૦ ગુમાવશે અને આ રકમ ‘અ’ ની આવક થશે.

ઓપ્શન માટે અંદરલાઈંગ શું છે ?

વ્યક્તિગત સ્ટોક અથવા ઇન્ડાઈસીસ પર ઓપ્શનના સોદા થઈ શકે છે. એનએસઈ એ એસ એન્ડ પી સીએનએક્ષ નિકટી ઓપ્શન માં ૪, જુન, ૨૦૦૧ થી સોદા કરવાનું અને વ્યક્તિગત સીક્યુરિટીઝમાં ૨, જુલાઈ ૨૦૦૧ થી ઓપ્શનમાં સોદા કરવાનું શરૂ કર્યું છે. આ બુકલેટમાં ઇન્ડેક્સ ઓપ્શનના મૂળભૂત ખ્યાલો અને વિશિષ્ટતાઓ સમજાવવાનો પ્રયાસ કરાયો છે.

નિકટી ઓપ્શન રોકાણકારને કઈ રીતે મદદરૂપ થશે ?

નિકટી ઓપ્શન દ્વારા રોકાણકારને એક નિર્ણય સાથે વિશાળ ઇક્વિટી બજારમાં ટ્રેડ કરવાની તક મળે છે. અને આમ રોકાણકારને ઇક્વિટીમાં રોકાણ કરવાની એક નવી અને જુદી દિશા મળે છે. નિકટી ઓપ્શન રોકાણકારને તેનો બજાર પ્રત્યેનો વ્યૂહ તેજવાળો, મંદીવાળો કે તટસ્થ છે એ વ્યક્ત કરવામાં સહાયરૂપ થાય છે અને રોકાણકાર તે મુજબ પોતાની રોકાણ વ્યૂહરચનાનું આયોજન કરી કાર્યક્ષમ રીતે બજારમાં સોદા કરી શકે છે.

નિક્કટીનું બંધારણ

એસ એન્ડ પી સીએનએક્સ નિક્કટી શું છે ?

એસ એન્ડ પી સીએનએક્સ નિક્કટી (નિક્કટી) ૫૦ શેરોનો ઈન્ડેક્સ છે, જે ભારતની વિશાળ અને અન્યંત પ્રવાહી કંપનીઓનો બનેલો છે. આ નિક્કટી અર્થતંત્રના આશરે ૨૩ ક્ષેત્રોને અને ભારતીય શેરબજારના કુલ માર્કેટ કેપિટલાઈઝેશનના ૬૦ ટકા માર્કેટ કેપિટલાઈઝેશન (મૂડીકરાણ) ને આવરી લે છે. આ ઈન્ડેક્સની માલિકી તથા મેનેજમેન્ટ (વહીવટ) અધિકાર ઈન્ડિયા ઈન્ડેક્સ સર્વિસીસ એન્ડ પ્રોડક્ટ્સ લિ. (આઈઆઈએસએલએ) ના છે, જે એનએસઈ અને ભારતમાં અગ્રણી રેટિંગ એજન્સી ક્રેડિટ રેટિંગ એન્ડ ઈન્ફોર્મેશન સર્વિસીસ ઓફ ઈન્ડિયા લિ. (ક્રિસિલ) દ્વારા સંયુક્તપણે પ્રમોટ કરાઈ છે. આઈઆઈએસએલએ સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ (એસ એન્ડ પી) સાથે કો-બ્રાન્ડિંગ અને વાર્ષિકનિર્ણય એગ્રીમેન્ટ ધરાવે છે. એસ એન્ડ પી. વિશ્વની અગ્રણી ઈન્ડેક્સ સર્વિસીસ પ્રોવાઈડર છે. આમ નિક્કટી ઈન્ડેક્સ એસ એન્ડ પી દ્વારા ટેકનિકલ ઓપરેશનલ ટાલમ સાથેનો વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ વિકસાવેલો માર્કેટ કેપિટલાઈઝેશન વેઈટેડ ઈન્ડેક્સ છે. નિક્કટીને શેરબજારનું સાચું પ્રતિબિંબ યાદગર ઉપરંત તે ઈન્ડેક્સ ફંડ અને ઈન્ડેક્સ રેટિવેટિવ્ઝના આધુનિક ઉપયોગમાં પણ આવે એ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને વિકસાવાયો છે.

અમુક મૂળભૂત વ્યાખ્યાઓ

ઓપ્શન્સ :- તમને ચોક્કસ સંખ્યામાં કોઈ પણ ચીજ (આ કિસ્સામાં નિક્કટી) બાંધેલા ભાવે, ઠરાવેલી મુદત કે તે પહેલાં લેવા કે વેચવા માટે મળતો અધિકાર પરંતુ જે તમારી ફરજ ન હોય. સામાન્ય રીતે ઓપ્શન્સ બે પ્રકારના હોય છે.

(૧) કોલ ઓપ્શન્સ :- ચોક્કસ સંખ્યામાં નક્કી કરેલા ભાવે નિયત સમયમાં નિક્કટી ખરીદવાનો હક્ક.

ઉદાહરણ :- એબીસી કંપનીના કોલ ઓપ્શન્સ ધરાવનાર વ્યક્તિને નક્કી કરેલ ભાવે નિયત સમય મર્યાદાની અંદર એબીસી કંપનીના શેર ખરીદવાના હક મળી શકે છે.

(૨) પુટ ઓપ્શન્સ :- ચોક્કસ સંખ્યામાં નક્કી કરેલા ભાવે નિયત સમયમાં નિક્કટી અથવા શેર વેચવાનો હક.

ઉદાહરણ :- એબીસી કંપનીના પુટ ઓપ્શન્સ ધરાવનાર વ્યક્તિને નક્કી કરેલા ભાવે નિયત સમય મર્યાદાની અંદર એબીસી કંપનીના શેર વેચવાનો હક મળી શકે છે.

ઓપ્શન્સલોલર :- એક વ્યક્તિ જે નિક્કટી કે શેર લેવા કે વેચવાનો એક ચોક્કસ અધિકાર ઓપ્શન્સ રાઈટર પાસેથી વેચાતો લે છે.

ઓપ્શન્સ રાઈટર :- એક વ્યક્તિ જે ઓપ્શન્સલોલરને ચોક્કસ કિંમતે ઓપ્શન્સ કરાર વેચે છે, જેને ઓપ્શન્સ સેલર પણ કહેવાય છે, અને જ્યારે આ કરાર એક્સર સાઈઝ કરવામાં આવે ત્યારે પૂર્ણ કરાવવાની જવાબદારી ધરાવે છે.

એક્સરસાઈઝપ્રાઈસ :- જે ભાવે કરાર પૂર્ણ કરાય તે ભાવ. જે ઓપ્શન્સ કરાર ડિલિવરી મારફત પૂર્ણ કરવાનો હોય તો તેવા કેસમાં આ ભાવ જે ભાવે કોલ ઓપ્શન્સધારકને ખરીદવાનો અધિકાર હોય અને જે ભાવે પુટ ઓપ્શન્સધારકને અંડરલાઈંગ સ્ટોક વેચવાનો અધિકાર હોય તે ગણાય. આ ભાવ ‘સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ’ તરીકે પણ ઓળખાય છે. જ્યારે ઓપ્શન્સ કરાર રોકડ ચૂકવણી મારફત પૂર્ણ કરવાનો હોય ત્યારે ઓપ્શન્સનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઓપ્શન્સલોલરને જે રકમ મળવી જોઈએ તે રકમને આધારે એક્સરસાઈઝપ્રાઈસ નક્કી થાય.

ડિલિવરી મારફત પૂર્ણ થતાં ઓપ્શન્સ કરાર/કોન્ટ્રાક્ટ :- ધારકને ઓપ્શન્સનો ઉપયોગ કરતી વખતે અંડરલાઈંગ સ્ટોકની ડિલિવરી પ્રાપ્ત કરવાનો (જે તે એક કોલ હોય તો) અથવા તો ડિલિવરી આપવાનો (જે તે એક પુટ ઓપ્શન્સ હોય તો) અધિકાર આપે છે.

રોકડમાં ઓપ્શન્સની પતાવટ :- ધારકને ઓપ્શન્સના પૂર્વનિર્ધારિત એક્સરસાઈઝપ્રાઈસ અને ઓપ્શન્સનો ઉપયોગ કરવા સમયે અંડરલાઈંગ સ્ટોકની કિંમત વચ્ચેના ભાવફરકને આધારે રોકડચૂકવણી પ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર આપે છે. નિક્કટી ઓપ્શન્સની પતાવટ રોકડમાં થાય છે.

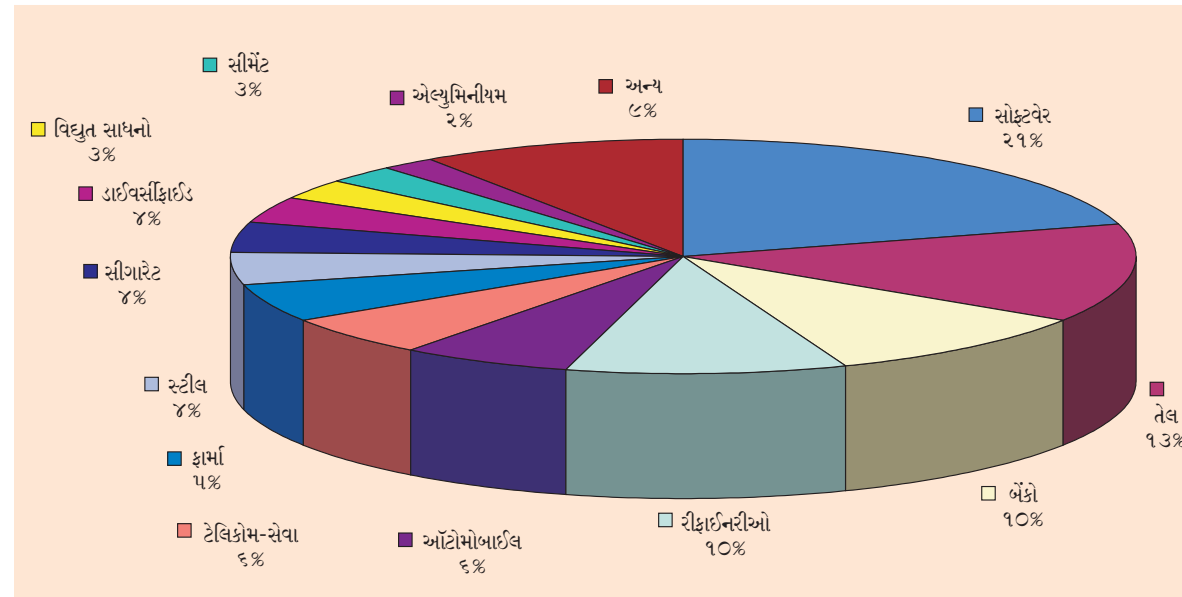
ઉદાહરણ :- ધારો કે તમને નિક્કટી નવેમ્બર કોલ રૂ. ૧,૪૦૦ ના સ્ટ્રાઈક ભાવે ખરીદો છો અને નવેમ્બર ઓપ્શન્સની મુદતના અંતે તે રૂ. ૧,૪૩૦ રહે છે. તો નિક્કટી દીઠ રૂ. ૩૦ અને એક કરાર માટે રૂ. ૬,૦૦૦ (રૂ. ૩૦ X ૨૦૦ લઘુતમ કરારની સંખ્યા).

એસાઈન્ડ રાઈટર :- ઓપ્શન્સના અમલની બાંહેધરી આપનાર ઓપ્શન્સ રાઈટર એક એસાઈન્ડ રાઈટર તરીકે ઓળખાય છે.

મુદત પૂર્ણ થવાની તારીખ :- જે દિવસે ઓપ્શન્સ કરાર પૂર્ણ થતો હોય તે તારીખ. જે આ કરાર પૂર્ણ થવાની તારીખ પૂર્વે ઓપ્શન્સનો ઉપયોગ ન કરાયો હોય તો કોન્ટ્રાક્ટની મુદત પૂર્ણ થયા પછી તે અધિકાર આપોઆપ સમાપ્ત થઈ જાય છે. એટલે કે ઓપ્શન્સધારકને કોઈ અધિકાર રહેતા નથી અને ઓપ્શન્સની કોઈ કિંમત પણ રહેતી નથી.

ઓપ્શન્સના પ્રકાર :- ક્યા અને કેટલા સમયની અંદર ઓપ્શન્સનો ઉપયોગ થઈ શકે તેના આધારે તેના પ્રકાર નક્કી થાય છે, જે બે પ્રકારના હોય છે. પ્રથમ તો અમેરિકન અને બીજો યુરોપિયન સ્ટાઈલ ઓપ્શન્સ હોય છે.

અમેરિકન સ્ટાઈલ :- મુદત પૂરી થાય તે પૂર્વે કોઈ પણ સમયે એક્સરસાઈઝ થઈ શકે તેવા ઓપ્શન્સ.

યુરોપિયન સ્ટાઈલ :- સામાન્ય પણે તે મુદત પૂરી થવાની તારીખે જે એક્સરસાઈઝભલ હોય છે.

પ્રીમિયમ :- ઓપ્શન મારફત જાણવાતા અધિકાર માટે ઓપ્શનધારકો દ્વારા ચૂકવતી અને ઓપ્શન રાઈટર દ્વારા મેળવતી રકમ. આ પ્રીમિયમ શેરબજાર દ્વારા નક્કી કરાતું નથી, પરંતુ તે બજાર અને આર્થિક પરિબલોને આધારે બદલાતું રહે છે. આ ઓપ્શન ભાવને અસર કરતાં પરિબલોમાં અંડરલાઈંગ સ્ટોકની વર્તમાન કિંમત, એક્સરસાઈઝપ્રાઈસ, અંડરલાઈંગ સ્ટોકના ફ્યુચરની વર્તમાન કિંમત, ઓપ્શનના પ્રકાર, અંડરલાઈંગ સ્ટોકની ભાવિ વધઘટ અંગેનાં વ્યક્તિગત અભિપ્રાય અને ધારણાઓ, અંડરલાઈંગની ભૂતકાળની ચંચળતા, કરાર પૂરો થવામાં બાકી રહેલો સમય, આ સ્ટોક પર ચૂકવવાનું રહેતું રોકડ ડિવિડન્ડ, વર્તમાન વ્યાજદરો, બજારની ગહનતા તથા અન્ય ઉપલબ્ધ માહિતીઓ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

સોદાનો પ્રારંભ :- એક ખરીદી અથવા વેચાણનો સોદો જેના આધારે એક વ્યક્તિ એક ઓપ્શન્સલોલર તરીકે અથવા ઓપ્શન રાઈટર તરીકે પોઝિશન ધરાવી શકે અથવા વધારી શકે છે.

સોદાનો અંત :- એક ઓપ્શનધારક કે ઓપ્શન રાઈટર તરીકે તેની અગાઉની પોઝિશન ઘટાડે અથવા અગાઉની પોઝિશનની સામે સોદા દ્વારા પોઝિશન સરખી કરીને.

ઉદાહરણ તરીકે :- એક ઓપ્શનધારક કરારની મુદત પૂર્ણ થવા પૂર્વે જ ઓપ્શનનુંવેચાણ કરીને તેની પોઝિશન પૂર્ણ કરી શકે તેજ રીતે ઓપ્શન રાઈટર સોદો પૂર્ણ થવા પૂર્વે કોઈ પણ સમયે કરાર ખરીદીને પોઝિશન સરખી કરી શકે.

‘લોંગ’ અને ‘શોર્ટ’ :- ઓપ્શનધારક જેટલી પોઝિશન ધરાવતા હોય તે ‘લોંગ’ કહેવાય છે. જ્યારે એક ઓપ્શન રાઈટર જે પોઝિશન ધરાવતા હોય તો તેને ‘શોર્ટ’ તરીકે ઓળખાવાય છે.

એટ ધી મની :- જ્યારે અંડરલાઈંગ સ્ટોકની માર્કેટ ઈન્ડેક્સ વેલ્યુ ઓપ્શનના એક્સરસાઈઝભાવ જેટલી જ હોય ત્યારે થયેલો સોદો ‘એટ ધી મની’ કહેવાય.

ઉદાહરણ તરીકે :- જે નિક્કટી ૧૪૦૦ પર હોય અને નિક્કટી કોલ (સ્ટ્રાઈક રેટ) પણ ૧૪૦૦ જ હોય તો તે ‘એટ ધી મની’ કહેવાય.

ઈન ધી મની :- જે અંડરલાઈંગ સ્ટોક ઈન્ડેક્સ પ્રવર્તમાન બજાર કિંમત ઈન્ડેક્સ ઓપ્શનના એક્સરસાઈઝભાવ કરતાંવધુ હોય તો તે ‘કોલ ઓપ્શન’ ‘ઈન ધી મની’ કહેવાય. તેજ રીતે જે અંડરલાઈંગ સ્ટોક ઈન્ડેક્સની પ્રવર્તમાન બજાર કિંમત ઈન્ડેક્સ ઓપ્શન્સ એક્સરસાઈઝભાવ કરતાં ઓછી હોય તો ‘પુટ ઓપ્શન’ ‘ઈન ધી મની’ કહેવાય.

ઉદાહરણ :- જે વર્તમાન નિક્કટી ૧૪૦૦ હોય તો નિક્કટી ૧૩૮૦ કોલ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૩૮૦) અને નિક્કટી ૧૪૨૦ ‘પુટ’ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૪૨૦) ‘ઈન ધી મની’ ગણાય.

આઉટ ઓફ મની :- અંડરલાઈંગ સ્ટોક ઈન્ડેક્સની વર્તમાન બજાર કિંમત ઈન્ડેક્સ ઓપ્શનની એક્સરસાઈઝકિંમત કરતાં નીચી હોય તો કોલ ઓપ્શન આઉટ ઓફ મની ગણાય તેજ રીતે પુટ ઓપ્શનના કિસ્સામાં અંડરલાઈંગ સ્ટોક ઈન્ડેક્સની વર્તમાન બજાર કિંમત ઈન્ડેક્સ ઓપ્શનની એક્સરસાઈઝકિંમત કરતાં વધુ હોય તો તે ‘પુટ ઓપ્શન’ આઉટ ઓફ મની કહેવાય.

ઉદાહરણ :- જે વર્તમાન નિક્કટી ૧૪૦૦ હોય તો નિક્કટી ૧૪૨૦ કોલ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૪૨૦) અને નિક્કટી ૧૩૮૦ આઉટ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૩૮૦) આઉટ ઓફ મની કહેવાય.

આંતરિક કિંમત અને સમય કિંમત :- ઓપ્શન પર પ્રીમિયમ મુખ્યત્વે બે તત્ત્વોને કારણે બોલાય છે, પ્રથમ આંતરિક કિંમત અને બીજું સમય કિંમત. વર્તમાન બજાર ભાવના આધારે ઓપ્શન ‘ઈન ધ મની’ માં સમય કિંમત એ આંતરિક કિંમત ઉપરાંતનું ઓપ્શનનું પ્રીમિયમ છે, આંતરિક કિંમતની રકમ એ દર્શાવે છે કે વર્તમાન બજાર ભાવના આધારે ઓપ્શન્સ ઈન ધ મની માં છે.

ઉદાહરણ :- જે પ્રવર્તમાન નિક્કટી ૧૪૦૦ હોય તો નિક્કટી ૧૩૮૦ કોલ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૩૮૦) પર બોલાતું રૂ. ૫૦ ના પ્રિમિયમ માં નિક્કટી દીઠ આંતરિક કિંમતનું પ્રીમિયમ રૂ. ૧૦ અને સમય કિંમત પ્રીમિયમ રૂ. ૪૦ ગણાય.

બજાર સંબંધી એક અભિપ્રાય ધરાવો છો ?

અ) ધારણા :- બજારની ટૂંકા ગાળાની તેજની શક્યતા અંગે તમે આશાવાદી હો તો : નિક્કટી કોલ્સ ખરીદો.

ઉદાહરણ :- જે પ્રવર્તમાન નિક્કટી ૧૪૦૦ હોય, અને તમે દરેક રૂ. ૩૦ લેખે કે કિંમતે માસિક કોલ્સ આસપાસ એક નિક્કટી કરાર ખરીદો તો સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ રૂ. ૧૪૩૦ ગણાય. જે ૨.૧૪ ટકા આઉટ ઓફ મની કહેવાય. તમે ચૂકવેલ પ્રીમિયમ (૨૦૦ X રૂ. ૩૦) રૂ. ૬,૦૦૦ ગણાય. આમ તમારો શ્રેકઈવન નિક્કટી ૧૪૬૦ ગણાય. એટલે કે ૧૪૬૦ થી ઉપર નિક્કટી જાય તો જ તમને લાભ થાય. જે નિક્કટી પાંચ ટકા સુધરે એટલે કે ૧૪૭૦ થાય તો :

નિક્કટી પૂર્ણ થવાનું સ્તર	૧૪૭૦
(વેસ) બાદ સ્ટ્રાઈક ભાવ	રૂ. ૧૪૩૦
ઓપ્શન વેલ્યુ	રૂ. ૪૦.૦૦ (૧૪૭૦-૧૪૩૦)
(વેસ) બાદ ખરીદ કિંમત	રૂ. ૩૦
નિક્કટી દીઠ નફો	રૂ. ૧૦
કરાર પર નફો	રૂ. ૨૦૦૦ (રૂ. ૧૦ X ૨૦૦)

નોંધ :

(૧) જે નિક્કટી ૧૪૩૦ કે તેથી નીચે બંધ રહે તો કોલલોલરને તેમાં ઓપ્શનનો અમલ કરવો નફાકારક ન ગણાય અને તેથી તે સંપૂર્ણ પ્રીમિયમ જેટલું ઉદાહરણમાં રૂ. ૬,૦૦૦ થાય તે જતું કરશે. જે સોદાની મુદતના અંતે નિક્કટી ૧૪૩૦ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ અને ૧૪૬૦ (શ્રેક ઈવન વચ્ચે) રહે તો ધારક કોલ્સનો ઉપયોગ કરશે અને ઈન્ડેક્સ જેટલો સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસથી ઊંચો હશે તેટલી રકમ તે મેળવશે જે તેના ખર્ચને સરભર કરી શકશે.

(૨) ધારક બજારની સ્થિતિ અને પોતાની ધારણા અનુસાર કરાર પૂર્ણ થવા પૂર્વે જ કોલ વેચી પણ શકે છે.

(બી) ધારણા : ટૂંકા ગાળામાં બજારમાં મંદી રહેવાની આશા: તમે સંભવત: શું કરશો: નિક્કટી પુટ્સ ખરીદશો.

ઉદાહરણ :- કેશ બજારમાં નિક્કટી ધારો કે ૧૪૦૦ છે અને તમે દરેક રૂ. ૨૩ લેખે કે કિંમતે નિક્કટીનો માસિક કરાર ખરીદો છો, સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૧૩૭૦ છે. એટલે કે ૨.૧૪ ટકા આઉટ ઓફ મની છે તો તમે પ્રીમિયમ ચૂકવશો રૂ. ૪૬૦૦ (૨૩ X ૨૦૦), આ જોતાં તમારું શ્રેકઈવન સ્તર નિક્કટી ૧૩૪૭ રહે તે ગણાય. (એટલે કે સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસમાંથી પ્રીમિયમ બાદ કરતાં જે બચે તે) જે કરારની મુદતના અંતે નિક્કટી પાંચ ટકા ઘટે એટલે કે ૧૩૩૦ રહે તો :

પુટ સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ	રૂ. ૧,૩૭૦
મુદત પૂર્ણ થવા સમયે નિક્કટી	૧,૩૩૦
ઓપ્શન વેલ્યુ	રૂ. ૪૦ (૧૩૭૦ - ૧૩૩૦)
તેમાંથી પરચેઈઝપ્રાઈસ બાદ કરતાં બચે	રૂ. ૨૩
નિક્કટી દીઠ નફો	રૂ. ૧૭
કરાર પર નફો	રૂ. ૩,૪૦૦ (રૂ. ૧૭ X ૨૦૦)

નોંધ :

(૧) કરારની મુદતના અંતે નિક્કટી ૧૩૭૦ ના સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ પર અથવા તેનાથી ઊંચો બંધ રહે તો પુટ લોલરને ઓપ્શનનો અમલ કરવો નફાકારક નહીં રહે અને તેથી તે પ્રીમિયમની સંપૂર્ણ રકમ જે ઉત્ત ઉદાહરણમાં રૂ. ૪૬૦૦ થાય છે તે ગુમાવશે. જે મદત પૂર્ણ થવા સમયે નિક્કટી ૧૩૭૦ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ) અને ૧૩૪૭ (શ્રેક ઈવન) વચ્ચે રહે તો ધારક તેના પુટ્સનોઅમલ કરશે અને સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ કરતાં જેટલો ઊંચો આંક બંધ રહ્યો હશે તેટલી રકમ મેળવશે. જે અમુક ખર્ચને પણ સરભર કરશે.

(૨) ધારક બજારની પરિસ્થિતિ અને પોતાની ધારણા પ્રમાણે મુદત પૂર્ણ થવા પૂર્વે પણ ‘પુટ’ વેચી શકે છે.

ધારણા :- જે તમે બજારમાં ટૂંકગાળામાં ઘટાડાની શક્યતા જોતા હો અને તેની તમારા પોર્ટફોલિયો પર અસર પડવાથી ચિંતિત હો.

અત્યાર સુધી તમારો પોર્ટફોલિયો સારો રહ્યો હોય અને તમે લાંબા ગાળે પણ તેમાં વૃદ્ધિ થતી રહે તેમ ઈચ્છતા હો, પરંતુ વર્તમાન નફાની સુરક્ષા અથવા વધુ ઘટાડાને રોકવા ઈચ્છતા હો તો તમે શું કરશો :- નિક્કટી ‘પુટ્સ’ ઓપ્શન ખરીદો.

ઉદાહરણ :- ધારો કે તમે હિન્દુસ્તાન વિવરનાં શેરમાં જ પોર્ટફોલિયો ધરાવતા હો જેની કુલ કિંમત રૂ. ૧૦ લાખ હોય (દરેક શેર રૂ. ૨૮૦૦ ભાવે ગણતરી કરતાં) અને હિન્દુસ્તાન વિવર બીટા ૧.૧૩ હોય અને નિક્કટી ૧૪૪૦ હોય.

ધારો કે ૧૪૨૦ ના સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસના નિક્કટીનો માસિક કરાર નિક્કટી દીઠ રૂ. ૨૬ બોલાતોહોય તો તમારે પોર્ટફોલિયો લેખીંગ માટે ચાર પુટ્સ ઓપ્શન ખરીદવા પડે (૮૦૦ નિક્કટી બરાબર રૂ. ૧૦ લાખ X ૧.૧૩ (લિંદુ. વિવરનો બીટા) અથવા રૂ. ૧૧,૩૦,૦૦૦) તમે ચૂકવેલ પ્રીમિયમની રકમ રૂ. ૨૦,૮૦૦ (૮૦૦ X ૨૬) ગણાય. જે મુદતને અંતે નિક્કટી ઘટીને ૧૩૨૮ રહે અને હિન્દુસ્તાન વિવર ઘટીને રૂ. ૨૭૫ રહે તો :

પુટ સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ	રૂ. ૧,૪૨૦
મુદતના અંતે નિક્કટી	૧,૩૨૮
ઓપ્શન વેલ્યુ	રૂ. ૮૧ (૧૪૨૦ - ૧૩૨૮)
જેમાંથી ખરીદ ભાવ બાદ કરતાં બાકી રકમ	રૂ. ૨૬
નિક્કટી દીઠ નફો	રૂ. ૬૫
કોન્ટ્રાક્ટ પર નફો	રૂ. ૫૨,૦૦૦ (રૂ. ૬૫ X ૮૦૦)
હિન્દુસ્તાન વિવરના ભાવ ઘટાડાથી નુકસાન	રૂ. ૫૧,૭૨૪
ચોખ્ખો નફો	રૂ. ૨૭૬

નોંધ : નિક્કટી ઓપ્શનનાં વધુ ઉપયોગ સમજવા માટે તમે તમારા ટ્રેડિંગ મેમ્બરનો સંપર્ક સાધી શકો.